

ПІДСИСТЕМА ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ТА ПОСЛУГ

4.1. Проблеми оподаткування інноваційної діяльності (на прикладі окремих інноваційних структур)

Актуальність. Інноваційна діяльність є запорукою розвитку країни, складовою її конкурентоспроможності. Саме тому країни зацікавлені в підтримці науки та інновацій, стимулюванні їх розвитку. Крім прямих методів державної підтримки інновацій все більшу значимість набирають непрямі методи, зокрема, податкові пільги, застосування яких має переваги, головна з яких – те, що надання пільг потребує значно менше державних коштів, ніж прямі субсидії. Водночас, пільги потребують стабільного податкового законодавства, адміністративних витрат на їх впровадження, моніторингу надання та використання.

На сьогоднішній день у вітчизняній економічній науці недостатньо напрацьовано, які стосуються регулятивного потенціалу податкової системи та податків, а дослідження регулятивного потенціалу пільгового оподаткування як цілісної економічної категорії немає взагалі, хоча вчені у своїх роботах так чи інакше порушують це питання. Так, за своєю суттю регулятивний потенціал податкових пільг становить сукупність всіх наявних (передбачених чинним законодавством) засобів та можливостей свідомої реалізації призначення податкових пільг як інструмента податкового регулювання. Такий потенціал виражається у здатності пільг регулювати інноваційну діяльність, тобто впливати на результати та процес цієї діяльності шляхом здійснення стимулювання.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичним, методичним та практичним аспектам державного регулювання інноваційної діяльності та оцінювання потенціалу реалізації державної підтримки та стимулювання інновацій присвячені наукові праці таких видатних вітчизняних і зарубіжних вчених як: І. В. Алексеев, С. В. Барулін, Г. В. Василевська, М. В. Гаман, В. О. Гусев, О. Ю. Ємельянов, Т. Л. Желюк, Ю. Б. Иванов, С. М. Ілляшенко, О. І. Карінцева, М. О. Кизим, Н. С. Краснокутська, Є. В. Лапін, О. О. Лапко, І. А. Майбуров, О. І. Маслак, М. В. Мельник, П. П. Микитюк, І. П. Петровська, А. А. Пилипенко, Г. С. Черноіванова, О. М. Чечель, Л. І. Федулова Л. І., Ю. С. Шипуліна, О. М. Ястремська.

Метою дослідження є законодавче забезпечення регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Інноваційну діяльність підприємства можна характеризувати як складний і комплексний процес, що охоплює не тільки використання та комерціалізацію інновацій, а й цілий поетапний процес від пошуку ідей до реалізації інноваційної продукції на ринку. Крім цього, в інноваційній діяльності також відіграють роль такі додаткові види діяльності, як прийняття правильних управлінських рішень, розробка дизайну, бухгалтерський облік, кваліфіковані працівники тощо.

Інноваційні витрати (витрати на інновації) також є невід’ємною складовою інноваційної діяльності, оскільки задають вектор розвитку інновацій суб’єктами господарської діяльності.

Підприємство здійснює витрати на зовнішні та внутрішні НДДКР, виробництво інноваційної продукції, упровадження інноваційних процесів, а також такі витрати як дизайн, навчання, маркетинг та іншу відповідну діяльність. Саме через збільшення інноваційних витрат підприємством в значній мірі реалізується регулятивний потенціал податкових пільг.

Об’єктом пільгового регулювання є інноваційний процес, а головна ціль в рамках цих критеріїв – зниження вартості інноваційних витрат. Однак, для якомога повнішої оцінки результативності пільгового оподаткування варто обрати за об’єкт стимулювання не інноваційний процес, а інноваційну діяльність підприємства, результатом діяльності якого є збільшення прибутку та розвиток підприємства, тому, зважаючи на такий об’єкт та результат ціллю дослідження є застосування податкових пільг з метою стимулювання збільшення обсягу інноваційних витрат підприємством, мотиваційною складовою якої є – зменшення податкового тягаря на суму наданих податкових пільг.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність»²²⁶ до загального переліку стимулів (видів фінансової підтримки) щодо інноваційної діяльності належать: повне безвідсоткове кредитування пріоритетних інноваційних проектів (п. а) ч. 1 ст. 17); часткове (до 50%) безвідсоткове кредитування інноваційних проектів (п. б) ч. 1 ст. 17); повна чи часткова компенсації відсотків, сплачуваних суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів (п. в) ч. 1 ст. 17); надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів (п. г) ч. 1 ст. 17).

Окрім іншого, вищевказаний Закон у статті 19 врегулює питання Створення спеціалізованих державних небанківських інноваційних фінансово-кредитних установ та комунальних спеціалізованих небанківських інноваційних фінансово-кредитних установ.

З прийняттям Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків»²²⁷, статтею 4 (в редакції від 16.07.1999 р.) були встановлені наступні особливості оподаткування технологічних парків та їх учасників, дочірніх та спільних підприємств:

1. Суми податку на додану вартість, нараховані в порядку, встановленому Законом України «Про податок на додану вартість» по операціях з продажу товарів (виконання робіт, надання послуг), пов'язаних з виконанням інвестиційних та інноваційних проектів за пріоритетними напрямками діяльності технологічних парків, і суми податку з прибутку, одержаного від виконання зазначених проектів, нараховані у порядку, встановленому Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств», технологічні парки та їх учасники, могли не перераховувати до бюджету, а зараховували на спеціальні рахунки та використовувати зазначені суми виключно на наукову та науково-технічну діяльність, розвиток власних науково-технологічних і дослідно-експериментальних баз.

2. Технологічні парки, їх учасники, дочірні та спільні підприємства були звільнені від сплати збору до Державного інноваційного фонду (ця пільга діяла більше року та відмінена в зв'язку з ліквідацією Державного інноваційного фонду).

²²⁶ Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.

²²⁷ Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» : Закон України від 16.07.1999 р. № 991-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text>.

Також законом встановлено обов'язок для технологічних парків та їх учасників, яким надавалися відповідні пільги щодо ведення окремого бухгалтерського обліку операцій, пов'язаних з виконанням інвестиційних та інноваційних проектів. При чому, не використані протягом встановленого строку дії спеціального режиму інвестиційної та інноваційної діяльності кошти, накопичені на спеціальних рахунках, підлягали зарахуванню до Державного бюджету України.

Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік» та деяких інших законодавчих актів»²²⁸ вищенаведену статтю 4, в якій було регламентовано названі пільги, було скасовано.

У подальшому, редакція Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 01.02.2006 р., замість надання податкових пільг передбачала надання цільових субсидій.

Так, згідно норм статті 7 Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» у зазначеній редакції для реалізації проектів технологічним паркам, їх учасникам та спільним підприємствам, що виконували проекти технологічних парків, державою повинні були надаватися цільові субсидії у вигляді: 1) звільнення від ввізного мита при ввезенні в Україну для реалізації проектів технологічних парків нових устаткування, обладнання та комплектуючих, а також матеріалів, які не виробляються в Україні; 2) податкового векселя на суми податкового зобов'язання, що нараховувався згідно із Законом України «Про податок на додану вартість» при імпорті нових устаткування, обладнання та комплектуючих, зі строком погашення на 720 календарний день, а при імпорті матеріалів, які не виробляються в Україні, зі строком погашення на 180 календарний день з дня надання векселя органу митного контролю; 3) суми податку на прибуток, одержаного при реалізації проектів технологічних парків, нарахованого в порядку, встановленому Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств».

Зазначені суми податків, що нараховувались при виконанні проектів технологічні парки, їх учасники та спільні підприємства не перераховували до бюджету, а зараховували на спеціальні рахунки технологічних парків, їх учасників та спільних підприємств у строки, встановлені

²²⁸ Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік та деяких інших законодавчих актів»: Закон України від 25.03.2005 р. № 2505-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-15#Text>.

певними законодавчими актами. При цьому на спеціальні рахунки учасників технологічних парків та спільних підприємств, зараховувались 50 відсотків зазначених сум податків, а решта 50 відсотків зазначених сум зараховуються на спеціальний рахунок керівного органу відповідного технологічного парку.

Після ухвалення Податкового кодексу України²²⁹ отримання субсидій щодо сплати податку на прибуток та податку на додану вартість було відмінено, залишилася єдина цільова субсидія у вигляді сум ввізного мита, що нараховувалася згідно з митним законодавством України, при ввезенні в Україну для реалізації проектів технологічних парків нових устаткування, обладнання та комплектуючих, а також матеріалів, які не виробляються в Україні.

Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2004 р. № 1563²³⁰ затверджено Порядок надання фінансової підтримки суб'єктам інноваційної діяльності за рахунок коштів державного бюджету шляхом здешевлення довгострокових кредитів. Вказаний порядок визначає механізм надання фінансової підтримки суб'єктам інноваційної діяльності за рахунок коштів державного бюджету шляхом часткової компенсації відсоткової ставки за залученими ними у національній валюті для реалізації інноваційних проектів, що зареєстровані відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність», банківськими довгостроковими кредитами. Компенсація витрат, пов'язаних з придбанням основних засобів у вітчизняного виробника, провадиться у розмірі 200 відсотків, з будівництвом і реконструкцією виробничих об'єктів, а також із закупівлею технологічного обладнання у вітчизняних виробників і здійсненям платежів фінансового лізингу, - у розмірі 160 відсотків облікової ставки Національного банку України.

Закон України «Про наукові парки»²³¹ у статті 19 встановлює особливості оподаткування ввізним митом наукового, лабораторного і дослідницького обладнання, комплектуючих та матеріалів для виконання проектів наукових парків. Так, згідно з нормами ст. 19 вказаного Закону, у

²²⁹ Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

²³⁰ Постанова КМУ від 17 листопада 2004 р. № 1563. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1563-2004-%D0%BF#Text>.

²³¹ Закон України «Про наукові парки» від 25.06.2009 р. № 1563-VI, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1563-17#Text>.

разі реалізації проекту наукового парку, зареєстрованого згідно з частиною другою статті 15 цього Закону, наукове, лабораторне і дослідницьке обладнання, а також комплектуючі та матеріали, передбачені проектом наукового парку, що ввозяться науковим парком та партнерами наукового парку для його виконання, звільняються від сплати ввізного мита у порядку, встановленому Митним кодексом України. Додатково до цього в статті 20 врегульовано питання оренди приміщень вищого навчального закладу та/або наукової установи для виконання проектів наукових парків (ст. 20).

Постановою Кабінету Міністрів України від 12.12.2011 р. № 1396 «Про утворення Державної інноваційної небанківської фінансово-кредитної установи «Фонд підтримки малого інноваційного бізнесу»»²³² передбачено повне безвідсоткове кредитування пріоритетних інноваційних проектів за рахунок коштів бюджету; часткове (до 50 %) безвідсоткове кредитування інноваційних проектів за рахунок коштів бюджету; повна або часткова компенсація за рахунок коштів бюджету відсотків, сплачуваних суб'єктами інноваційної діяльності банкам та іншим фінансовим установам за кредитування інноваційних проектів; надання державних гарантій банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів; майнове страхування реалізації інноваційних проектів; фінансування інноваційних проектів за рахунок власних та залучених коштів.

Постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2017 р № 226 «Про утворення Національної ради України з питань розвитку науки і технологій»²³³ не встановлює конкретних пільг, однак передбачає утворення Національної ради однією з функцій якої є надання КМУ рекомендацій щодо формування державного бюджету в частині визначення загальних обсягів фінансування наукової і науково-технічної діяльності та його розподілу між базовим та конкурсним фінансуванням наукових досліджень, а також у частині визначення структури розподілу між напрямами грантової підтримки Національного фонду досліджень.

²³² Постанова КМУ від 12.12.2011 р. № 1396 «Про утворення Державної інноваційної небанківської фінансово-кредитної установи «Фонд підтримки малого інноваційного бізнесу»». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1396-2011-%D0%BF#Text>.

²³³ Про утворення Національної ради України з питань розвитку науки і технологій : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04. 2017 р. № 226.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/226-2017-%D0%BF#Text>.

Постанова Кабінету Міністрів України від 4 липня 2018 р. № 528 «Про Національний фонд досліджень України»²³⁴ також не встановлює конкретних пільг, однак передбачає, що Фонд: 1) надає грантову підтримку у вигляді індивідуальних, колективних та інституційних грантів; 2) забезпечує фінансування згідно з укладеними договорами з переможцями конкурсів та здійснення контролю за їх виконанням; 3) здійснює фінансову підтримку наукової і науково-технічної діяльності державних ключових лабораторій на конкурсних засадах.

Таким чином, проаналізований стан законодавчого забезпечення підтримки інноваційної діяльності свідчить про нагальну потребу проведення ефективної державної політики щодо стимулювання інноваційних процесів, зокрема, шляхом оновлення механізмів пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності.

Враховуючи вищепроаналізоване законодавче забезпечення пільгового оподаткування інноваційної діяльності, постає сумнів в здатності податкових пільг досягати свого призначення, – стимулювання інноваційної активності. Тому виникає необхідність в оцінці реалізації їх регулятивного потенціалу саме для інноваційної сфери як одного з пріоритетів економічного впливу.

Наведена структурно-логічна схема сутності регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств дозволяє нагально визначити зміст та основні складові інноваційного процесу для подальшого аналізу процесу формування регулятивного потенціалу та ефективності (результативності) впливу пільгового оподаткування на інноваційну діяльність (рис. 1.)

Формування регулятивного потенціалу та ефективності (результативності) впливу пільгового оподаткування на інноваційну діяльність підприємства дозволить мінімізувати суб'єктивний вплив та дати об'єктивну картину перспектив пільгового оподаткування інноваційної діяльності в Україні.

Передумовами до реалізації потенціалу є наявність законодавчого та організаційно-функціонального забезпечення (рис. 2), готовність до розвитку інноваційної діяльності, що базується на створених державою мотиваційних передумовах для інноваційного розвитку та наявності потенційних та реальних можливостей для взаємодії держави та підприємств.

²³⁴ Про Національний фонд досліджень України : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.07.2018 р. № 528. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/528-2018-%D0%BF#Text>.

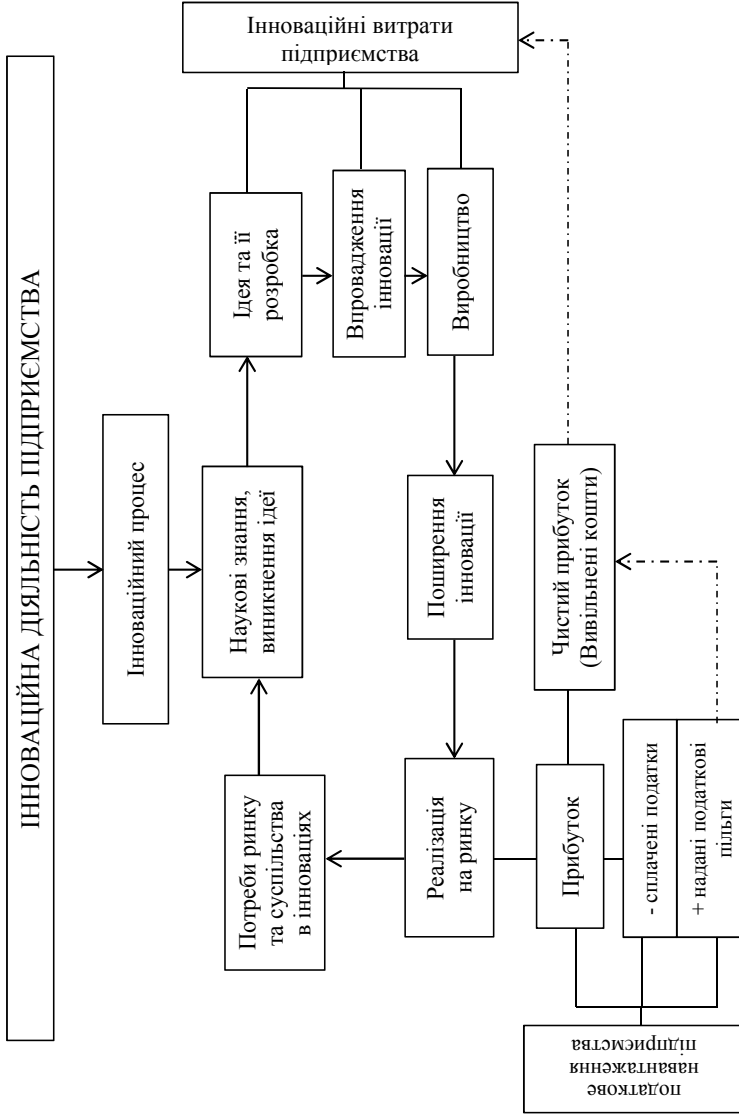

Рис. 1. Структурно-логічна схема сутності регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств (складено авторами самостійно)

Рис. 2. Складові законодавчого та організаційно-функціонального забезпечення регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств (складено авторами самостійно)

На сьогодні організаційний компонент регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності працює неефективно та характеризується суттєвими проблемами, пов'язаними з регуляторною дією національного законодавства в інноваційній сфері України, а саме:

- відсутність довгострокових програм розвитку національної економіки, заснованої на інноваціях;
- відсутність скоординованої діяльності органів державної влади, спрямованої на інноваційний розвиток країни;
- невиконання визначених законодавством механізмів реалізації пріоритетів інноваційної діяльності та пріоритетів розвитку науки і техніки;

– відсутність в законодавстві України фінансових, кредитних, податкових інструментів підтримки інноваційної діяльності, прийнятих, зокрема, в державах-членах ЄС;

– невідповідність законодавства в сфері інтелектуальної власності міжнародним правовим нормам та слабкий рівень захищеності прав інтелектуальної власності;

– нерозвиненість інноваційної інфраструктури (дослідницьких університетів, технопарків, наукових парків, кластерів, високотехнологічних інноваційних підприємств, інноваційних бізнес-інкубаторів, венчурних фондів тощо);

– відсутність ефективних механізмів комерціалізації результатів завершених науково-технічних розробок, що призводить до втрати державою щорічно значних бюджетних надходжень;

– низький рівень інноваційної активності суб'єктів підприємницької діяльності;

– недостатня готовність технологічних рішень для їх впровадження бізнесом;

– нерозвиненість механізмів створення розробок, орієнтованих на практичне застосування, та моніторингу їх використання у виробництві;

– відсутність механізмів сприяння співпраці університетів та наукових інститутів з підприємствами;

– низький рівень інноваційної та виконавчої культури, незабезпечення виконання законів та порушення вимог законодавства;

– відсутність механізмів державної підтримки закордонного патентування винаходів створених за рахунок державних коштів.

Оцінка реалізації регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств виконується з метою визначення ефективного інструменту державного регулювання інноваційної діяльності підприємств відповідно до потенційних та реальних можливостей суб'єктів інноваційних відносин, та може бути представлена як модель.

Модель реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств представляє собою наявність можливостей та готовність суб'єктів оподаткування до впровадження інновацій та використання потенціалу пільгового оподаткування (рис. 3).

У зв'язку з недосконалістю тільки моделі реалізації запропоновано послідовність процедури оцінки реалізації регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності за етапами (табл. 1).

Рис. 3. Модель реалізації потенціалу державного регулювання інноваційної діяльності підприємств (складено авторами самостійно).

Таблиця 1: Послідовність процедури оцінки реалізації регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств (складено авторами самостійно)

Етап	Сутність	Показник	Формула
1	2	3	4
1. Оцінка доцільності запровадження інструментів державного регулювання	досягнення передбачуваних цілей, виражених у цільових результатах, для забезпечення яких ця пільга була встановлена. У цьому зв'язку виникає проблема правильного кількісного вираження і вимірювання результатів за допомогою критеріїв (показників), які повною мірою характеризують цілі введення пільг, а також достатності чи недостатності досягнутих результатів. В однієї пільги може бути не один, а кілька результатів. якщо результат від надання і використання пільг відсутній або отриманий результат чи самі пільги не відповідають очікуваним параметрам, то приймається рішення про скасування або істотну зміну спрямованості або елементів податкової пільги. За умови достатності показника результативності пільг проводиться оцінка їх ефективності	Обсяг втрачених доходів бюджету від надання податкових пільг	Прогноз $y = a+bx$
		Пільгоємність бюджету (співвідношення податкових пільг до доходів зведеного бюджету)	$ПП_{\epsilon} = \frac{\sum ПП}{\sum ДБз}$

Продовження табл. 1

1	2	3	4
2. Оцінка результативності застосування інструментів державного регулювання	потрібно розуміти доцільність з погляду прийнятної витратності досягнення певного очікуваного і (або) запланованого результату (результатів), тобто співвідношення результату з витратами на його забезпечення. При оцінці ефективності також необхідно визначити, що потрібно розуміти під витратами і який рівень ефективності можна вважати прийнятним або неприйнятним. якщо її рівень відповідає прийнятному, нормативному, то дія податкової пільги продовжується на наступний період. Якщо рівень ефективності нижче прийнятного, нормативного, приймається рішення про скасування пільги або її потрібно трансформувати за елементами	Еластичність зміни обсягу податкових надходжень від зміни обсягу наданих податкових пільг Рівень пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств (відношення обсягів наданих податкових пільг до обсягу здійснених підприємством інноваційних витрат за рахунок власних коштів)	$E_{\text{пн}} = \frac{\% \Delta \text{ПН}}{\% \Delta \text{ПП}}$ $P_{\text{по}} = \frac{\text{ПП}}{\text{ІВ ВК}}$
3. Оцінка ефективності запроваджених та застосованих інструментів державного регулювання	під результативністю державного регулювання розуміє ступінь досягнення за допомогою інструментів цього регулювання його цілей, а про дієвість цього регулювання, він вважає, можна говорити лише в тому випадку, коли воно призводить до очікуваних господарських наслідків. ступінь впливу податкових пільг на інноваційну діяльність, що цілком може привести до результатів, такі як підвищення інноваційної активності підприємства, збільшення обсягу реалізації інноваційної продукції, збільшення обсягу інноваційних витрат тощо	Коефіцієнт ефективності оподаткування (відношення чистого прибутку підприємства до загального розміру сплачених податків)	$K_{\text{еф.оп.}} = \frac{\text{ЧП}}{\sum \text{ПП}_i}$

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
		Коефіцієнт ефективності використання податкових пільг підприємством (відношення суми використаних податкових пільг до планових податкових платежів)	$K_{np} = \frac{\Sigma \text{пп}}{\Sigma \text{п} - \text{пп}}$
		Коефіцієнт пільгового оподаткування (відношення суми використаних податкових пільг до суми виручки (чистого прибутку, валового доходу))	$K_{пз} = \frac{\Sigma \text{п}}{Q (\text{чп, вД})}$
		Коефіцієнт бюджетної ефективності податкових пільг (відношення бюджетного ефекту від надання податкових пільг до обсягу податкових витрат)	$K_{БЕ} = \frac{БЕ_{пп}}{\Sigma \text{ПВ}}$
		Коефіцієнт економічної ефективності податкових пільг (відношення економічного ефекту від надання податкових пільг до обсягу податкових витрат)	$K_{ЕЕ} = \frac{ЕЕ_{пп}}{\Sigma \text{ПВ}}$

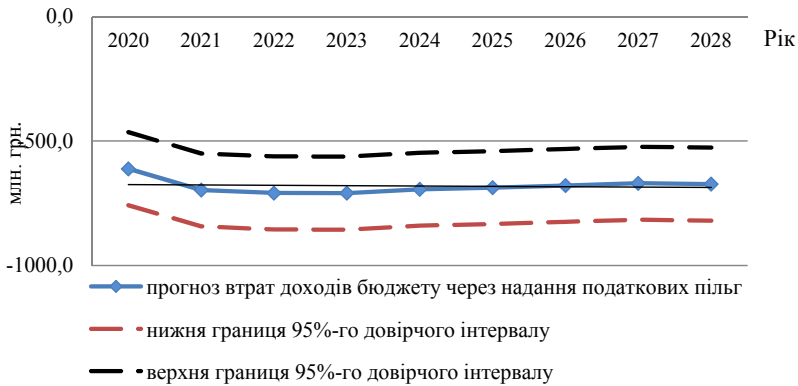

Рис. 4. Прогноз обсягу втрат доходів бюджету від надання податкових пільг (побудовано авторами за даними річних звітів про виконання Державного бюджету України та зведених звітів «Про суми задекларованих пільг по оподаткуванню у розрізі кодів пільг щодо кожного виду податку за КВЕД»/ ДФСУ²³⁵)

Етап 1. Під доцільністю пільгового оподаткування варто розуміти його поточний стан і наслідки впровадження, а також подальші перспективи з передбаченням покращень і реформ. Критерієм оцінки доцільності пільгового оподаткування є бюджетна спроможність їх введення, що дасть можливість уникнути ситуації, коли втрати внаслідок запровадження пільгового оподаткування перевищують доходи бюджету.

За допомогою регресійної лінійної моделі було прогнозовано обсяги втрат доходів бюджету через застосування податкових пільг (рис. 4). Пільги було розраховано за формулою (формула) на підставі прогнозованого застосування норм законодавства про пільги.

Прогнозовані показники свідчать про суперечливу (негативну) тенденцію, тобто втрати доходів від надання податкових пільг зростають, однак слід відзначити те, що прогнозовані втрати доходів бюджету внаслідок впровадження податкових пільг хоч і високі, проте, ймовірно, ма-

²³⁵ Річні звіти про виконання Державного бюджету України/Державнаказначейська служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> та зведені звіти «Про суми задекларованих пільг по оподаткуванню у розрізі кодів пільг щодо кожного виду податку за КВЕД»/ ДФСУ URL: <http://sfs.gov.ua>.

тимуть тенденцію до зниження відповідно до розрахунків, починаючи з 2024 року. Втрачені доходи бюджету можуть бути цілком виправданими у якості державних інвестицій в інноваційну діяльність. Якщо порівнювати із грошовими обсягами прямої державної фінансової підтримки, то надання податкових пільг може стати менш затратним для економіки країни, крім цього у довгостроковій перспективі такі податкові пільги повернуться державі як доходи у вигляді розширення податкових баз через реалізацію інноваційної продукції та технологій.

Етап 2. Результативність пільгового оподаткування інноваційної діяльності – ступінь впливу податкових пільг як інструменту податкового регулювання на результати діяльності підприємства, в цьому разі – підвищення його інноваційної активності.

Ю. Б. Іванов зазначає, що при наданні податкових пільг в податковому регулюванні необхідно враховувати інтереси як держави, так і інтереси платників податків²³⁶. З боку держави, стимулювання інноваційної діяльності має відношення до збільшення доходів держави через певний проміжок часу, так як окупність інноваційних проектів має часовий лаг. Так, доходи держави завдяки наданню пільг суб'єктам інноваційної діяльності будуть зростати за рахунок збільшення податкових надходжень цих же суб'єктів господарювання, так як успішна інноваційна діяльність супроводжується оновленням виробництва і збільшенням прибутку. Тому можна вважати, що результатом від стимулювання інноваційної діяльності буде збільшення податкових надходжень у майбутньому.

Для оцінки результативності пільгового оподаткування запропоновано показник еластичності, який визначається як відношення відносної зміни податкових надходжень до відповідної зміни функціонально пов'язаної з нею незалежної змінної – податкових пільг (формула 1.1).

$$E_{\text{пн}} = \frac{\% \Delta \text{ПН}}{\% \Delta \text{ПП}}, \quad (1.1)$$

де $\Delta \text{ПН}$ – темп росту податкових надходжень до Зведеного бюджету, %;
 $\Delta \text{ПП}$ – темп росту обсягу наданих податкових пільг, %.

Податкові надходження можна вважати еластичними, якщо відсоткова зміна податкових пільг спричинює відносно більшу відсоткову

²³⁶ Іванов Ю. Б. Регулятивний потенціал податкової системи України: монографія. Харків: ХНЕУ, 2009. 400 с.

зміну обсягів податкових надходжень до бюджету $E_{\text{пн}} > 1$. Нееластичними податкові надходження від надання податкових пільг вважаються тоді, коли відсоткова зміна обсягу податкових пільг зумовлює відносно меншу відсоткову зміну обсягів податкових надходжень $E_{\text{пн}} < 1$.

Динаміку показника еластичності податкових надходжень від податкових пільг за період 2010-2018 рр. надано на рис. 5.

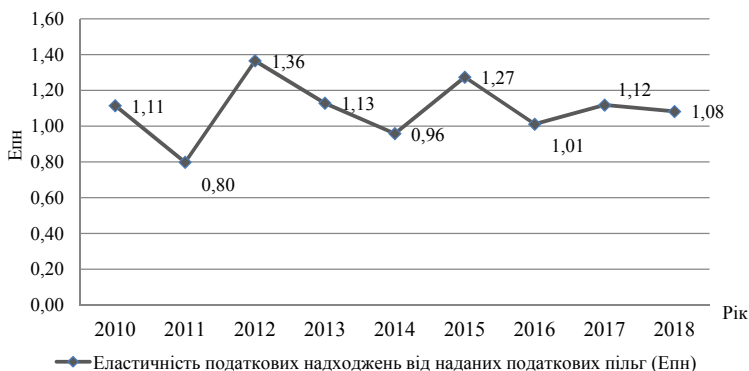

Рис. 5. Динаміка еластичності податкових надходжень від наданих податкових пільг, 2010-2018 рр. розраховано авторами на основі річних звітів про виконання Державного бюджету України та зведених звітів «Про суми задекларованих пільг по оподаткуванню у розрізі кодів пільг щодо кожного виду податку за КВЕД»/ ДФСУ²³⁷

Виходячи із даних, які наведені на рис.5 майже за весь досліджуваний період показник еластичності більший за одиницю (за винятком 2011 р. та 2014 р. – в цей період відбувалася інвентаризація пільг із подальшим скороченням їх кількості у наступних роках, а також редакції Податкового кодексу України). Таким чином, зміна податкових пільг цілком може призвести до зростання податкових надходжень, податкові пільги можуть позитивно впливати на формування податкових надхо-

²³⁷ Річні звіти про виконання Державного бюджету України/Державнаказначейська служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> та зведені звіти «Про суми задекларованих пільг по оподаткуванню у розрізі кодів пільг щодо кожного виду податку за КВЕД»/ ДФСУ URL: <http://sfs.gov.ua>.

джень що є підтвердженням результативності надання податкових пільг для держави.

З точки зору оцінки результативності пільгового оподаткування для підприємства, результатом буде підвищення рівня інноваційної діяльності та збільшення доходів. Так як податкові пільги є свого роду інвестиціями держави в інноваційний розвиток, їх застосування дозволяє зменшити податкові зобов'язання платника і таке зменшення є сумою вивільнених фінансових коштів підприємства, які підприємство повинне було б сплатити, та замість цього – може вкласти ці кошти в реінвестування виробництва, тобто збільшити обсяг інноваційних витрат за рахунок власних коштів, тому запропоновано показник рівня результативності пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств (формула 1.2).

$$P_{\text{ПО}} = \frac{\text{ПП}}{\text{ІВвк}}, \quad (1.2)$$

де $P_{\text{ПО}}$ – рівень пільгового оподаткування;

ПП – обсяг наданих податкових пільг, грн.;

ІВ_{в.к.} – обсяг здійснених інноваційних витрат за рахунок власних коштів підприємства, грн

Встановлено можливі межі варіювання значень аналітичних показників під час їх співвідношення (формула 1.3):

$$P_{\text{ПО}} = \left\{ \begin{array}{l} 1 > \Delta \text{ІВвк} \geq 1 \\ 1 > \Delta \text{ПП} \geq 1 \end{array} \right\} \quad (1.3)$$

М. О. Кизим та Л. В. Касьянова зазначають, що стимулювання інноваційної діяльності за допомогою пільгового оподаткування відбувається способом полегшення тягаря інноваційних витрат, залежно від етапу життєвого циклу інновацій та від суб'єкта інноваційного процесу²³⁸.

Інноваційний процес як об'єкт державного регулювання складається з декількох взаємозалежних послідовних стадій, що утворюють його життєвий цикл. Оскільки втримування цих стадій по-різному, цілком очевидно, що й інтенсивність, і методи державної підтримки інновацій повинні та їх інтенсивність повинні бути розподілені за етапами життєвого циклу інновацій (рис. 6).

²³⁸ Кизим М. О. Касьянова Л. В. Класифікація інструментів податкового стимулювання інновацій. Проблеми економіки. 2012. № 4. С. 23 – 29.

ΔPP	$\Delta V_{вк}$	$\Delta V_{вк} < 1$	$\Delta V_{вк} = 1$	$\Delta V_{вк} > 1$
$\Delta PP < 1$		1 $\Delta V_{вк} < 1$ $\Delta PP < 1$	2 $\Delta V_{вк} = 1$ $\Delta PP < 1$	3 $\Delta V_{вк} > 1$ $\Delta PP < 1$
$\Delta PP = 1$		4 $\Delta V_{вк} < 1$ $\Delta PP = 1$	5 $\Delta V_{вк} = 1$ $\Delta PP = 1$	6 $\Delta V_{вк} > 1$ $\Delta PP = 1$
$\Delta PP > 1$		7 $\Delta V_{вк} < 1$ $\Delta PP > 1$	8 $\Delta V_{вк} = 1$ $\Delta PP > 1$	9 $\Delta V_{вк} > 1$ $\Delta PP > 1$

Рис. 6. Матриця результативності пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств (створено авторами самостійно)

Життєвий цикл інновацій ділиться на 5 етапів: фундаментальні науково-дослідні роботи, прикладні дослідно-конструкторські роботи, впровадження інновації, споживання інновації.

Приватний сектор підключається до реалізації інноваційного процесу на 3 етапі (стадії дослідно-конструкторських робіт), початковому етапі для переважної кількості підприємств. Варто зазначити, що на цьому етапі підприємство несе тільки витрати, отримуючи доходи тільки з настанням комерційної реалізації інноваційного проекту, однак в цілому проект все ще є збитковим, до моменту повернення здійснених раніше інвестицій (реінвестиції прибутку в інноваційний процес). Даний інтервал часу – від дослідно-конструкторських робіт до моменту повернення інвестицій – становить так званий інноваційний лаг. Думки науковців розділяються щодо доцільності пільгової підтримки інновацій саме на цьому етапі. Одні вважають, що саме в цей період держава повинна виявити найбільшу активність щодо стимулювання підприємницького сектора і його залучення до інноваційної діяльності, інші наголошують, що надання податкової підтримки на даному етапі буде мати «антистимулюючий» ефект.

Слід визначити, що основними показниками за стадіями життєвого циклу інноваційного проекту є суб'єкти, що здійснюють відповідні науково-дослідні роботи, напрями здійснення інноваційних витрат, тривалість стадії життєвого циклу інноваційного проекту, обсяг інвестицій (рис. 7).

Стадія життєвого циклу інноваційного проекту							
Показники	Фундаментальні НДР	Прикладні НДР	ДКР	Впровадження	Зростання	Уповільнення зростання	Спад
Суб'єкт, що здійснює відповідні роботи	Держава	Спеціалізована інноваційна організація	Спеціалізована інноваційна організація, підприємство				
Напрямок здійснення інноваційних витрат	Внутрішні та зовнішні НДР	Внутрішні та зовнішні НДР	Випробування, впровадження і просування інноваційної продукції, проведення маркетингових досліджень	Придбання машин, обладнання та інших основних засобів, виробництво, збут, удосконалення інноваційної продукції	Виробництво, збут, удосконалення інноваційної продукції	Виробництво, збут, удосконалення інноваційної продукції	Виробництво, збут, удосконалення інноваційної продукції
Тривалість стадії, місяць	5	5	7	4	26	12	5
Інвестиції, в % від загального обсягу	5	10	15	40	25	5	-

Рис. 7. Основні показники за стадіями життєвого циклу інноваційного процесу (складено авторами самостійно)

На етапах зростання та уповільнення підприємство задіяне повністю, отримуючи прибуток від реалізації інноваційної продукції, тому на цьому етапі важливе пільгове стимулювання накопичень та реінвестицій прибутку в інноваційний процес. Результативність пільгового оподаткування на цьому етапі виражена у здатності податкових пільг стимулювати підприємство до вкладення вивільнених коштів у подальший інноваційний та виробничий процес, зокрема – до збільшення обсягів інноваційних витрат.

Тому доцільно розглянути особливості пільгового оподаткування за етапами життєвого циклу інноваційного процесу (рис. 8).

	Етап ЖЦІ		
Рівень регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності	1 достатній спад	2 недостатній ДКР	3 низький впровадження
	4 низький уповільнення зростання	5 середній виробництво	6 недостатній фундаментальні НДР
	7 достатній перехід від прикладних НДР до ДКР	8 високий перехід від впровадження до зростання	9 високий зростання

Рис.8. Значення рівня результативності пільгового оподаткування інноваційної діяльності відносно етапів життєвого циклу інновацій (створено авторами самостійно)

Таким чином, за допомогою запропонованого показника можна простежити на загальних умовах чи є податкові пільги результативними і дійсно мають позитивний вплив на активізацію інноваційної активності підприємств, як інструменти податкового стимулювання.

Етап 3. Вибір показників оцінки ефективності пільгового оподаткування інноваційної діяльності було обрано на основі дослідження²³⁹, з урахуванням цілей, суб'єктів та напрямів реалізації державного регулювання.

²³⁹ Гордеева О.В. Оценка эффективности налоговой политики. Налоги и налогообложение. 2006. № 10. URL: <http://www.lawmix.ru/bux/78437>.

Зовнішня ефективність (макрорівень) пільгового оподаткування, з огляду на інтереси та потреби держави виражається у оптимальному співвіднесенні надходжень та витрат. Внутрішня ефективність (мікрорівень) визначається шляхом аналізу впливу інструментів податкового стимулювання на результати діяльності суб'єктів інноваційної діяльності. Ефективність застосування податкових пільг в інноваційній діяльності підприємства визначається за такими показниками:

1) Коефіцієнт ефективності оподаткування. Ріст цього показника у динаміці відображає сприятливу тенденцію збільшення чистого прибутку при незмінних або зменшених податкових платах (формула 1.4):

$$K_{\text{еф}} = \frac{\text{ЧП}}{\sum \text{ПП}_i}, \quad (1.4)$$

де ЧП – чистий прибуток підприємства, грн.;

$\sum \text{ПП}_i$ – загальний розмір всіх сплачених податків, грн..

2) Коефіцієнт ефективності використання податкових пільг. Визначає ефективність використання підприємством передбачених законодавством податкових пільг (формула 1.5):

$$K_{\text{пп}} = \frac{\sum \text{П}}{\sum \text{П} - \text{ППп}}, \quad (1.5)$$

де $\sum \text{П}$ – сума використаних податкових пільг грн.;

ППп – планові податкові платежі (податкові зобов'язання з вирахуванням суми податкових пільг), грн.

3) Коефіцієнт пільгового оподаткування, який заключає в собі сукупність загальних показників ефективності податкового стимулювання та дає результат впливу податкових пільг на виручку, собівартість реалізованої продукції та балансовий прибуток (формула 1.6):

$$K_{\text{пз}} = \frac{\sum \text{П}}{Q (\text{ЧП,ВД})}, \quad (1.6)$$

де $\sum \text{П}$ – сума використаних податкових пільг;

$Q (\text{ЧП, ВД})_i$ – розмір виручки (чистого прибутку, валового доходу).

Оцінка ефективності податкових пільг передбачає зіставлення результатів надання податкових пільг з втратами бюджету на основі використання кількісних показників економічної, бюджетної та соціальної ефективності або якісних характеристик у розрізі окремих податків і щодо кожної категорії платників.

Бюджетна ефективність податкових пільг – це вплив податкових пільг на формування доходів відповідного бюджету. Найбільш поширений спосіб оцінки бюджетної ефективності податкових пільг є зіставлення втрат бюджету від надання пільги і приросту податкових платежів, які виникнуть від її застосування.

Коефіцієнт бюджетної ефективності податкових пільг розраховується за формулою (формула 1.7):

$$K_{BE} = \frac{BE_{\text{пп}}}{\sum PV}$$

де K_{BE} – коефіцієнт бюджетної ефективності;

$BE_{\text{пп}}$ – бюджетний ефект від впровадження податкових пільг;

$\sum PV$ – обсяг податкових витрат.

Бюджетний ефект від впровадження податкових пільг виражений в обсязі приросту податкових надходжень до бюджету (різниця між фактичними податковими надходжень за звітний та попередній період).

При значенні K_{BE} більше або дорівнює 1 бюджетна ефективність податкових пільг визнається прийнятною (достатньою). При значенні K_{BE} менше 1 бюджетна ефективність податкових пільг визнається недостатньою (низькою).

Соціальна ефективність податкових пільг визначається за показниками значущості податкових пільг у підтримці діяльності платників податків та показниками, що покращують соціальну сферу і підвищують соціальний захист населення (створення, збереження робочих місць для малозабезпечених верств населення, тощо).

Економічна ефективність відображає результативність витрат та економічної діяльності платників податків, яким надана пільга (формула 1.8).

$$K_{EE} = \frac{EE_{\text{пп}}}{\sum PV}, \quad (1.8)$$

де K_{EE} – коефіцієнт економічної ефективності;

$EE_{\text{пп}}$ – економічний ефект від впровадження податкових пільг;

$\sum PV$ – обсяг податкових витрат.

Економічний ефект податкової пільги проявляється у збільшенні фінансових ресурсів платника податків, які перебувають у його розпорядженні у зв'язку з відсутністю необхідності перераховувати ці кошти в бюджет держави у вигляді податків.

Оцінка проводиться на основі розрахунку кількісних показників:

- співвідношення приросту інвестицій і суми податкових пільг;
- по-друге, на основі співвідношення приросту виручки від реалізації продукції та суми витрат бюджету.

Економічний ефект податкової пільги проявляється у збільшенні фінансових ресурсів платника податків, які перебувають у його розпорядженні у зв'язку з відсутністю необхідності перераховувати ці кошти в бюджет держави у вигляді податків.

Специфіка показників ефективності полягає в співвідношенні сум ефектів з податковими витратами.

Розрахунок податкових витрат за даною пільгою за весь період проводиться за спрощеною формулою:

$$\sum_{i=1}^t \text{ПВ}^t = \sum_{i=1}^t \text{ПН}_{\text{б/п}}^t - \sum_{i=1}^t \text{ПН}_{\text{п}}^t$$

де $\sum_{i=1}^t \text{ПН}_{\text{б/п}}^t$ – сума податкових надходжень від платників податків, що використовують дану пільгу, обрахована в умовах відсутності пільги за період t ;

$\sum_{i=1}^t \text{ПН}_{\text{п}}^t$ – сума податкових надходжень від платників податків, що використовують дану пільгу, обрахована в умовах надання пільги за період часу t .

Аналіз запропонованих показників надасть можливість оцінити реалізацію пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств. Для поточної оцінки стану пільгового оподаткування інноваційної діяльності в Україні доцільно виконати оцінку ефективності пільгового оподаткування на мікрорівні.

Важливим напрямком є оцінювання ефективності податкових пільг в рамках вдосконалення державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

Таким чином, було сформовано модель реалізації регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємства та визначено послідовність процедури оцінки за компонентами

доцільності, результативності та ефективності відповідно до запропонованих критеріїв.

Одним із шляхів прогнозування наслідків застосування податкових стимулів та їх регулятивного потенціалу є розрахунок ефективності застосування податкових пільг відповідно до реалізації інноваційних проєктів на підприємствах. У якості розрахункових показників було обрано показники, що відносяться до інвестиційної діяльності, оскільки інновації тісно пов'язані з інвестиційною діяльністю, так як кошти, вкладені в інноваційні проєкти мають строк окупності, який залежить від стадії інноваційного процесу (Таблиця 9). Прогнозні розрахунки виконано на основі даних проєктів Наукового Парку «Наукоград-Харків» (таблиця 10).

Окремо, в рамках дослідження доцільно проаналізувати вплив надання податкових пільг на показники прибутковості та рентабельності інвестицій в інноваційні проєкти в економічному аспекті.

Так, для ефективності інвестиційної діяльності в економічній літературі виділяють чотири головні методи оцінки інвестицій, що враховують фактор часу: чиста теперішня (приведена) вартість (NPV); індекс рентабельності (IR); норма рентабельності інвестицій (HRI), строк окупності інвестицій (To); коефіцієнт ефективності інвестицій (KEI)²⁴⁰.

Здійснимо розрахунок показників NPV та IR за проєктами 5.1 – 5.5. (за іншими показниками – відсутність вихідних даних).

Центральною складовою оцінки ефективності інвестицій є розрахунок чистої приведеної вартості (NPV). Її визначають за формулою:

$$NPV = \sum_{i=1}^t \frac{P_t - C_t}{(1+i)^t} - IC,$$

NPV – чиста приведена вартість;

P_t – прибуток від проєкту в *t* році;

C_t – витрати на проєкт в *t* році;

I – ставка дисконту;

IC – сума початкових інвестицій;

t – кількість років циклу життя проєкту.

²⁴⁰ Литвин З. Б. Аналіз ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/25343/1/%D0%9B%D0%B8%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%BD%20%D0%97.%D0%91.%D0%90%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%20%D0%B5%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D1%96%D0%BD%D0%B2%25.pdf>.

Таблиця 9. Проекти Наукового Парку «Наукоград-Харків»

№ з/п	Проект	Мета	Завдання	Місце реалізації	Строк реалізації	Загальна вартість	Строк окупності
		3	4	5	6	7	8
1	Енергостравація будівель соціального призначення	Визначення основних енергозберігаючих заходів для відновлення та покращення конструктивних і технічних якостей об'єктів соціального призначення з урахуванням їх відповідності сучасним нормативам по енергозбереженню	1. вивчення ринку теплоізоляційних і покривельних матеріалів, сертифікованих та виготовлених в Україні; 2. проведення інвентаризації та оцінки технічного стан існуючих типових об'єктів соціального призначення (дитячі садочки, школи) з точки зору фізичного зносу конструкцій та масштабів їх енергоспоживання; 3. розробка заходів щодо підвищення енергоефективності досліджуваних будинків; 4. визначення планів енергостравації об'єктів; 5. пропозиції заходів впровадження альтернативних джерел енергії.	м. Харків	2014 р. – 2016 р.	4,2 млн. грн.	3 роки
2	Відродження малої гідроенергетики в Карпатському регіоні	Створення і реалізація програми будівництва малих ГЕС у Карпатському регіоні та налагодження виробництва для них сучасного уніфікованого обладнання	1. натурне дослідження на місцевості для виявлення причин, що викликали катастрофічні повені (1998, 2001, 2006 рр.), визначення розмірів збитків населення та господарств області, уточнення гідрологічних характеристик р. Тиса та її притоки; 2. залучення наукових організацій для уточнення максимальних витрат від паводкових розходжень р. Тиси та її притоки на даний час та напрацювання прогнозу на майбутнє;	Карпатський регіон України	2015 р. – 2022 р.	2,4 млрд. грн.	6 років

Продовження табл. 9

1	2	3	4	5	6	7	8
			<p>3. складання нових картографічних матеріалів на весь басейн р. Тиса, особливо зон, які найчастіше страждають від повеней;</p> <p>4. маркетингові дослідження в регіоні щодо впровадження гідронергетичних установок малої потужності з екологічно-та техніко-економічним обґрунтуванням доцільності їх використання;</p> <p>5. уніфікація параметрів агрегатів малих ГЕС з метою створення типових конструкцій гідроагрегатних блоків і розробка робочої документації щодо створення нових дослідно-промислових зразків агрегатів малих ГЕС, їх випробуванню та доведенню;</p> <p>6. розробка спрощених але максимально ефективних проточних частин гідроагрегатів на базі гидротурбін різних типів, створення серії агрегатів з визначенням діапазону їх застосування за потужністю, напору та інших параметрів;</p> <p>7. організація будівельно-монтажних та пускалоаппаратурних робіт щодо створення малих ГЕС, сервісного обслуговування та експлуатації установок малих потужностей</p>				

Закінчення табл. 9

1	2	3	4	5	6	7	8
3	Впровадження водневої термобаромічної технології інтенсифікації добування нафти, газу і газового конденсату з магнезитних свердловин	Обробка нафтових і газових українських родовищ із застосуванням водневої термобаромічної технології інтенсифікації добування вуглеводнів	Проведення обробки 10 свердловин (5 нафтових, 5 газових), аналіз результатів, удосконалення технології та виконання незалежної експертизи ефективності її впровадження в порівнянні з іншими методами збільшення дебіту	Нафтові, вугільні, газові (в тому числі метанові) і газоконденсатні родовища	-	6,3 млн. грн.	4-8 тижнів
4	Визначення залишкового ресурсу та малозатратна модернізація енергоблоків теплових електростанцій	Створення і реалізація програми малозатратної модернізації турбоустановок потужністю 200 і 300 МВт на основі розрахункової оцінки залишкового ресурсу найбільш напружених елементів цих турбін. Враховуються положення енергетичної стратегії України на 2011-2030 рр.	1. створення нового ефективного облопачування проточної частини циліндрів високого, середнього і низького тиску із залученням методу розрахунку просторового протікання в язого робочого середовища (пари) та методів просторової побудови лопаткових апаратів; 2. удосконалення теплової схеми турбоустановки з максимально можливим збереженням її елементів; 3. оцінка залишкового ресурсу та вибір необхідних заходів для малоозатратної модернізації або реконструкції турбін	Великі ТЕС України з експлуатаванням турбін, потужністю 200 і 300 МВт	2015 р. – 2017 р.	34 млрд. 800 млн. грн., з них – 18,5 млн. на розробку проектів	2-2,5 років

* Підготовлена автором на підставі наукового дослідження: Мацевитий Ю. М., Тарелін А. А. Наука і інновації. Путь к успеху. Киев, Академперіодика, 2015. 192 с. (рос. мовою)

Таблиця 10. Проекти Наукового Парку «Наукоград-Харків» з розрахунковими показниками для розрахунку показників NPV та IR

№ з/п	Проект	Мета	Завдання	Місце реалізації	Строк реалізації	Вартість проекту	Вартість виробленої продукції	Строк окупності
1	2	3	4	5	6	7	8	9
5	Утилізація відходів гірно-металургійного, паливно-енергетичного і машинобудівного комплексів з витягом з них стратегічно важливих матеріалів для постачання власним імпортозаміною сировиною промислових підприємств України	Підвищення екологічної безпеки та поліпшення соціальної обстановки в регіонах України з промисловою напруженістю	Розробка та впровадження еколого-економічних ефективних технологій. 5.1. Утилізація багатотоннажних відходів ТЕС, які працюють та твердому та рідкому паливі, з отриманням нікелево-ванадієвих лігатур, технічного оксиду ванадія і ферованадія 5.2. Утилізація великотоннажних шламів газочиснення основного металургійного виробництва з отриманням цинкового концентрату високого гатунку і придегних до випалення чавуну і сталі металізованих безцінкових залізрудних окатитів	Регіони України		1 Утилізаційна установка – 1,35 млн. дол. 1 Утилізаційна установка новка – 3,75 млн. дол.	1,57 млн. дол. за рік; 94 млн. дол. – за весь обсяг утилізованих відходів 4,35 млн. дол. за рік; 58,9 млн. дол. – при утилізації всього обсягу відходів, за рік; 720 млн. дол. – за весь обсяг перероблених відходів та вироблення цинкового концентрату і залізрудних окатитів	3 роки 3,5 роки

Розділ 4. Підсистема виробництва продукції та послуг

Закінчення табл. 10

1	2	3	4	5	6	7	8	9
			<p>5.3. Утилізація великогнотажних відходів хімічної промисловості – фотографісу з отриманням матеріалів та виробів для галузі будівництва України (гіпсові в'язкі, сухі будівельні суміші, стінові панелі)</p> <p>5.4. Утилізація гальванічних шламів і гальваностоків металургійних і машинобудівельних заводів з отриманням комплексних лігатур і феросплавів, які містять елементи стратегічного імпорту України – важкі і рідкісні метали (нікель, тантал, ніобій, мідь, хром, кобальт та ін.)</p>			<p>1 утилізаційна установа – 1,4 млн. дол.</p>	<p>1,4 млн. дол. в рік; 554 млн. дол. – при утилізації всього об'єму відходів</p>	4 роки
						<p>1 утилізаційна установа – 1,66 млн. дол.</p>	<p>2,38 млн. дол. в рік; 11,3 млн. дол. – при утилізації всього обсягу відходів, за рік; 228 млн. дол. – за весь обсяг перероблених відходів та вироблення комплексних лігатур і феросплавів з вмістом стратегічних важких металів</p>	4 роки
			<p>5.5. Створення технології переробки вугля і вуглеводнів</p>			<p>21,5 млн. грн. – вартість pilot-ної установки; 225 млн. дол. – вартість повного комплексу обладнання промислового ЕМК</p>	<p>60,3 млн. дол – річний прибуток; 1,2 млн. дол – прибуток від реалізації металу; 2,2 млрд дол. - вивчення проекту</p>	9 років

Таблиця 11: Розподіл інвестицій проектів «Наукоград – Харків» за тривалістю стадій ЖЦП. підготовлена автором на підставі наукового дослідження: Малецький Ю. М., Тарелін А. А. Наука и инновации. Путь к успеху. Киев, Академперіодика, 2015. 192 с. (рос. мовою).

Показники	Стадія життєвого циклу інноваційного проекту						
	Фундаментальні НДР	Прикладні НДР	ДКР	Впровадження	Зростання	Уповільнення зростання	Спад
1	2	3	4	5	6	7	8
Проект 1 (4,2 млн. грн., 3 роки)							
Тривалість стадії, місяць	3	3	6,5	2,5	12	6	3
Інвестиції, в % від загального обсягу (грн.)	5% (0,21 млн. грн.)	10% (0,42 млн. грн.)	15% (0,63 млн. грн.)	40% (1,68 млн. грн.)	25% (1,05 млн. грн.)	5% (0,21 млн. грн.)	-
Проект 2 (2,4 млрд. грн., 6 років)							
Тривалість стадії, місяць	6	6	12,5	5	25	11,5	6
Інвестиції, в % від загального обсягу (грн.)	5% (0,12 млрд. грн.)	10% (0,24 млрд. грн.)	15% (0,36 млрд. грн.)	40% (0,96 млрд. грн.)	25% (0,6 млрд. грн.)	5% (0,12 млрд. грн.)	-
Проект 3 (6,3 млн. грн., 8 тижнів)							
Тривалість стадії, тиждень	0,6	0,8	1,5	0,5	3	1	0,6
Інвестиції, в % від загального обсягу (грн.)	5% (0,32 млн. грн.)	10% (0,63 млн. грн.)	15% (0,95 млн. грн.)	40% (25,2 млн. грн.)	25% (1,58 млн. грн.)	5% (0,32 млн. грн.)	-
Проект 4 (34,8 млрд. грн., 2,5 роки)							
Тривалість стадії, місяць	2,5	2,5	5,5	2	10,5	4,5	2,5
Інвестиції, в % від загального обсягу (грн.)	5% (1,74 млрд. грн.)	10% (3,48 млрд. грн.)	15% (5,22 млрд. грн.)	40% (13,92 млрд. грн.)	25% (8,7 млрд. грн.)	5% (1,74 млрд. грн.)	-

1	2	3	4	5	6	7	8
Проект 5.1 (1,35 млн. грн., 3 роки)							
Тривалість стадії, місяць	3	3	6,5	2,5	12	6	3
Інвестиції, в % від загального обсягу (грн.)	5% (0,07млн. грн.)	10% (0,14 млн. грн.)	15% (0,20 млн. грн.)	40% (0,54 млн. грн.)	25% (0,34 млн. грн.)	5% (0,07млн. грн.)	-
Проект 5.2 (3,75 млн. грн., 3,5 роки)							
Тривалість стадії, місяць	3,5	3,5	7	3	15	6,5	3,5
Інвестиції, в % від загального обсягу (грн.)	5% (0,19 млн. грн.)	10% (0,38 млн. грн.)	15% (0,56 млн. грн.)	40% (1,5 млн. грн.)	25% (0,94 млн. грн.)	5% (0,19 млн. грн.)	-
Проект 5.3 (1,4 млн. грн., 4 роки)							
Тривалість стадії, місяць	4	4	8,5	3,5	16	8	4
Інвестиції, в % від загального обсягу (грн.)	5% (0,07 млн. грн.)	10% (0,14 млн. грн.)	15% (0,21 млн. грн.)	40% (0,56 млн. грн.)	25% (0,35 млн. грн.)	5% (0,07 млн. грн.)	-
Проект 5.4 (1,66 млн. грн., 4 роки)							
Тривалість стадії, місяць	4	4	8,5	3,5	16	8	4
Інвестиції, в % від загального обсягу (грн.)	5% (0,08 млн. грн.)	10% (0,17 млн. грн.)	15% (0,25 млн. грн.)	40% (0,66 млн. грн.)	25% (0,42 млн. грн.)	5% (0,08 млн. грн.)	-
Проект 5.5 (21,5 млн. грн., 9 років)							
Тривалість стадії, місяць	9	8	19	9	37	17	9
Інвестиції, в % від загального обсягу (грн.)	5% (1,08 млн. грн.)	10% (2,15 млн. грн.)	15% (3,23 млн. грн.)	40% (8,5 млн. грн.)	25% (5,38 млн. грн.)	5% (1,08 млн. грн.)	-

Підготовлена авторами на підставі наукового дослідження: Мацевитий Ю. М., Тарелін А. А. Наука та інновації. Путь к успеху. Киев, Академперіодика, 2015. 192 с.

Так як податкові пільги є частковим або повним звільненням від сплати податку, сума не сплачених коштів є вивільненими фінансовими ресурсами, які підприємство може використати у своїй діяльності. У розрахунках прибуток буде збільшуватись на суму не сплачених внаслідок надання пільги податку на прибуток підприємств, а саме пропонується розглянути:

- загальні умови, ставка податку на прибуток 18%;
- зниження ставки податку на прибуток, ставка 10%;
- звільнення від сплати податку на прибуток, ставка 0%.

Чиста теперішня вартість – це різниця між величиною грошових потоків, що надходять у процесі експлуатації проекту, дисконтованих за прийнятною ставкою дохідності та сумою інвестицій.

Якщо:

$NPV > 0$, інвестиції дадуть прибуток (проект можна прийняти);

$NPV < 0$, інвестиції будуть збитковими (проект не слід приймати);

$NPV=0$, інвестиції не дадуть ні прибутку, ні збитку²⁴¹.

Індекс рентабельності інвестицій (IR) визначає ступінь прибутковості одиниці витрат. Його розраховують шляхом відношення чистої теперішньої вартості до початкової суми інвестицій.

$$IR = \frac{NPV}{IC},$$

NPV – чиста приведена вартість;

IC – сума початкових інвестицій.

Якщо:

$IR > 1$, інвестиції рентабельні;

$IR < 1$, інвестиції збиткові;

$IR = 1$, інвестиції не збиткові і не рентабельні²⁴².

Таким чином, надання податкових пільг може впливати на показники прибутковості та рентабельності інвестицій в інноваційні проекти.

Висновки. Таким чином, виявлено недовість та неефективність економічного та організаційно-правового забезпечення державного регулювання інноваційної діяльності в Україні.

²⁴¹ Литвин Б.М. Економіко-аналітична діяльність в організації: Підручник. Київ: «Хай-Тек Прес», 2008. 352 с.

²⁴² Там само.

Таблиця 12. Розрахунок показників NPV та IR для інноваційних проєктів 5.1 – 5.5

Проект	Умови оподаткування Податком на прибуток	Значення NPV для і-го проєкту	Значення IR для і-го проєкту
5.1	ставка 18%	0,57	0,42
	ставка 10%	0,86	0,64
	ставка 0%	1,23	0,91
5.2	ставка 18%	2,57	0,69
	ставка 10%	3,45	0,92
	ставка 0%	4,58	1,22
5.3	ставка 18%	0,84	0,60
	ставка 10%	1,15	0,82
	ставка 0%	1,55	1,11
5.4	ставка 18%	2,66	1,60
	ставка 10%	3,20	1,93
	ставка 0%	3,89	2,34
5.5	ставка 18%	195,53	9,09
	ставка 10%	218,14	10,15
	ставка 0%	246,14	11,45

Таблиця 12. Розрахунок показників NPV та IR для інноваційних проєктів 5.1 – 5.5 (складено авторами самостійно)

Встановлено, що такі перешкоджаючі обставини як недостатність фінансової підтримки інноваційної діяльності; скасування значної кількості податкових стимулів наукової та інноваційної діяльності; відсутність у податковому законодавстві регулюючих заходів щодо інноваційної діяльності; відсутність реалізації розроблених законопроєктів щодо стимулювання інновацій стримують інноваційну активність суб'єктів господарювання та не реалізують потенціал державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

В ході оцінки компоненту доцільності пільгового оподаткування інновацій запропоновано критерій бюджетної спроможності держави, яка відображає використання оптимального рівня бюджетних коштів на законодавче впровадження і реалізацію податкових пільг в діяльності суб'єктів господарювання. З метою виявлення доцільності запровадження податкових пільг було виконано прогноз обсягу втрат доходів

бюджету від надання податкових пільг з урахуванням обсягу податкових надходжень, оскільки пільги є невід'ємною частиною податків, а саме – сумою зменшення податкового зобов'язання. За результатами виконаного прогнозу спостерігається зростаючий обсяг податкових надходжень при неминному обсязі податкових пільг, що свідчить про незначну увагу держави до податкових пільг як стимулятора розвитку інновацій. Подальший перегляд та збільшення кількості податкових пільг саме для інноваційної діяльності є актуальним завданням. Тому, можна зробити висновок, що при ефективній реалізації держави свого регулятивного потенціалу, втрати бюджету від надання пільг «перекриваються» збільшенням податкових надходжень.

Оцінку результативності пільгового оподаткування було виконано окремо для держави та підприємства. На рівні держави результативність було розраховано як показник еластичності податкових надходжень від податкових пільг, обґрунтовуючи це тим, що внаслідок надання податкових пільг суб'єктам господарювання, що проводять інноваційну діяльність доходи держави зростають через певний проміжок часу, пов'язаний із окупністю інноваційних проектів, за рахунок збільшення податкових надходжень, так як успішна інноваційна діяльність супроводжується оновленням виробництва і збільшенням прибутку.

На рівні підприємства було запропоновано показник результативності пільгового оподаткування інноваційної діяльності, що виражається, як співвідношення зміни обсягів інноваційних витрат, які підприємство здійснює за рахунок власних коштів та зміни обсягів наданих підприємству податкових пільг. Виходячи з того, що інноваційний процес є основою інноваційної діяльності підприємств та складається з декількох взаємозалежних послідовних стадій, що утворюють його життєвий цикл, було розподілено варіацію показника результативності залежно від етапу життєвого циклу інновацій. Розподіл значень рівня результативності податкових пільг за кожним окремим етапом ЖЦІ надає змогу виявити на якому етапі виникає найбільша необхідність у державному стимулюванні.

В якості критеріїв оцінки ефективності пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств, серед значної кількості методичних підходів було обрано показники ефективного використання податкових пільг підприємствами, тобто оцінку доцільно виконувати на мікрорівні, пояснюючи це тим, що ефективність пільгового оподаткування, з огляду на інтереси та потреби держави (макрорівень) виражається

у оптимальному співвіднесенні надходжень і витрат та представлена статистичними даними, в той час, як оцінка ефективності пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств дасть змогу визначити ступінь важливості податкових пільг безпосередньо для суб'єктів інноваційної діяльності та визначити характер використання підприємствами вивільнених фінансових коштів у вигляді податкових пільг.

Застосування складових компонентів запропонованої моделі реалізації регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств дозволить обґрунтовувати прийняття управлінських рішень щодо запровадження та застосування найбільш оптимальних податкових стимулів, відповідно до результатів оцінки їх регулятивного потенціалу та потенційних і реальних можливостей суб'єктів інноваційних відносин.

Ефективна реалізація регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств залежить від обґрунтованого вибору оптимального податкового стимулу, тому виникає необхідність у прогнозуванні наслідків використання запроваджених регулятивних інструментів.

Досвід зарубіжних країн показує, що найбільш ефективним є застосування податкових пільг, пов'язаних із прибутком інноваційних підприємств. При чому, більшість країн дотримуються таких методів як стимулювання наукових досліджень і розробок наукомістких та високотехнологічних галузях, підтримка співробітництва науки і виробництва, приватних підприємств та некомерційних наукових установ, стимулювання інноваційної діяльності приватного сектору шляхом залучення іноземних інвестицій, підтримка молодих науково-дослідних компаній в період їх становлення, стимулювання підвищення кваліфікації наукових кадрів, державна підтримка венчурного фінансування.